

Tsibanoulis & Partners: Τι σημαίνει αστική ευθύνη οικονομικών διευθυντών για τις Α.Ε.

Οι διατάξεις περί ευθύνης των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου εφαρμόζονται και σε πρόσωπα που δεν είναι μέλη, αλλά ασκούν διοικητικές εξουσίες.

Εκτός από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, ευθύνη για πλημμελή διαχειριστική συμπεριφορά έχουν και τα πρόσωπα που ασκούν εν γένει επιρροή στη διοίκηση των εταιρικών υποθέσεων. Ο Οικονομικός Διευθυντής (CFO), στον οποίο ανατίθενται σημαντικές εξουσίες, είναι ένα από τα πρόσωπα αυτά, αναφέρουν στο CFO agenda 2014 οι Εύη Κύτταρη, Βασιλική Πιερρουτσάκου και Ελένη Σταζίλοβα, Δικηγόροι στη Δικηγορική Εταιρεία Tsibanoulis & Partners, τονίζοντας ότι ο Οικονομικός Διευθυντής δύναται να καλυφθεί όσον αφορά στην αστική του ευθύνη με κάποιο από τα ειδικά προγράμματα ασφάλισης ευθύνης στελεχών διοίκησης.

Συνέντευξη στην Έλενα Ερμείδου (*αναδημοσίευση από το περιοδικό CFO Agenda 2014*)

CFO agenda: Ποια είναι τα κριτήρια εσωτερικού ελέγχου, σύμφωνα με τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης, βάσει των οποίων ευθύνονται τα διοικητικά στελέχη μιας επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένου και του Οικονομικού Διευθυντή, έναντι της εταιρείας ή και τρίτων; Διαφέρουν οι ευθύνες του Οικονομικού Διευθυντή που είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου μιας Εταιρείας;

Σύμφωνα με τις αρχές της ορθής εταιρικής διακυβέρνησης (good corporate governance) τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ανώνυμης Εταιρείας ευθύνονται έναντι της Εταιρείας κατά τη διοίκηση των εταιρικών υποθέσεων για οποιοδήποτε πταίσμα. Η ευθύνη των εταιρικών διοικητών προβλέπεται στο Ν.2190/1920, όπως αυτός τροποποιήθηκε με το Ν.3604/2007.

Το άρθρο 22α του Ν.2190/1920 θεμελιώνει νόμιμο λόγο ευθύνης των διοικητικών στελεχών της Ανώνυμης Εταιρείας και γεννά υποχρέωση αποζημίωσης έναντι της Εταιρείας. Εκτός από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, ευθύνη για πλημμελή ζημιογόνα διαχειριστική συμπεριφορά έναντι της Εταιρείας έχουν και πρόσωπα που ασκούν εν γένει επιρροή στη διοίκηση των εταιρικών υποθέσεων.

Σύμφωνα με την παρ. 6 του προαναφερθέντος άρθρου, οι διατάξεις περί ευθύνης των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου εφαρμόζονται και σε πρόσωπα που δεν είναι μέλη, αλλά ασκούν διοικητικές εξουσίες, που τους έχουν παραχωρηθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο. Η επέκταση αυτή της ευθύνης των προσώπων που ασκούν διοικητική εξουσία στην Ανώνυμη Εταιρεία αποτελεί καινοτομία του νόμου του 2007 και κρίθηκε αναγκαία λόγω των διευρυσμένων αρμοδιοτήτων που έχουν κι άλλα, πέραν του στενού κύκλου του Διοικητικού Συμβουλίου, πρόσωπα στη διοίκηση της εταιρείας και στη διαχείριση της περιουσίας της. Ο Οικονομικός Διευθυντής, ως το ανώτερο στέλεχος που είναι υπεύθυνο για τον χρηματοοικονομικό σχεδιασμό και τα λογιστικά της εταιρείας, είναι πρόσωπο στο οποίο ανατίθενται παρόμοιες εξουσίες.

Ειδικότερα, τα ανωτέρω πρόσωπα ευθύνονται σε περίπτωση που παραβούν δυο κύριες υποχρεώσεις τους, την **υποχρέωση επιμελούς διοίκησης των εταιρικών υποθέσεων (duty of care)** και την **υποχρέωση πίστης (duty of loyalty)**. Ο νόμος αναγνωρίζει περαιτέρω ρητά συγκεκριμένες υποχρεώσεις, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν και ως ειδικότερες εκφάνσεις των ανωτέρω βασικών καθηκόντων των διοικούντων. Έτσι, ευθύνονται

(α) αν ο ισολογισμός που συνέταξαν περιέχει παραλήψεις ή ψευδείς δηλώσεις, με συνέπεια να αποκρύπτεται η πραγματική οικονομική κατάσταση της εταιρείας ή

(β) σε περίπτωση που παραβούν την υποχρέωση πίστης στην εταιρεία επιδιώκοντας ίδια συμφέροντα που έρχονται σε σύγκρουση με εκείνα της εταιρείας ή ακόμα και σε περίπτωση που δεν αποκαλύψουν έγκαιρα στα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου τα ίδια συμφέροντα τους, που ενδέχεται να ανακύψουν από συναλλαγές της Εταιρείας ή

(γ) σε περίπτωση που παραβούν την υποχρέωση να μη συνάπτουν συμβάσεις με την εταιρία καθώς και σε άλλες ρητά εξειδικευμένες περιπτώσεις. Η διάταξη του άρθρου 22α παρ. 2 εισάγει τον αμερικανικής προέλευσης κανόνα της επιχειρηματικής κρίσεως (business judgment rule). Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, που λειτουργεί υπέρ των διοικούντων, αποκλείεται η ευθύνη έναντι της Εταιρείας εφόσον η επιχειρηματική απόφαση ελήφθη ευλόγως, με καλή πίστη, με βάση επαρκείς πληροφορίες και αποκλειστικά προς εξυπηρέτηση του εταιρικού συμφέροντος. Επίσης ευθύνη δεν υφίσταται στην περίπτωση που υπάρχει σχετική σύννομη απόφαση Γενικής Συνέλευσης.

Με αυτόν τον τρόπο, επιχειρήθηκε να απελευθερωθεί η επιχειρηματική δράση από την απλή «σύνδεση» με τη ζημία που προκαλείται εκ των υστέρων στην εταιρεία και να στοιχειοθετηθεί ευθύνη με βάση τις εκάστοτε συνθήκες λήψης της απόφασης. Η ζημιολόγος διαχειριστική συμπεριφορά εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου ή τρίτων προσώπων θεμελιώνει εσωτερική ευθύνη αυτών των προσώπων, ήτοι έναντι του νομικού προσώπου της Εταιρείας. Σε περίπτωση που ζημιώνονται τρίτα πρόσωπα (μέτοχοι, δανειστές, εργαζόμενοι, προμηθευτές της Εταιρείας) τα διοικητικά στελέχη δεν ευθύνονται βάσει του άρθρου 22α του Ν.2190/1920, αλλά σύμφωνα με τις διατάξεις του κοινού δικαίου της ευθύνης, και ιδίως με τις διατάξεις περί αδικοπραξίας. Επισημαίνεται ότι η ευθύνη μπορεί να είναι και ποινική, η οποία άλλωστε προβλέπεται και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, π.χ. από τη φορολογική νομοθεσία.

- Πώς ευθύνεται ένας CFO σε περίπτωση πτώχευσης της εταιρείας για την οποία εργάζεται ή σε περίπτωση περιέλευσης της εταιρείας σε κατάσταση αφερεγγυότητας;

Ο CFO υπέχει αστική ευθύνη στην περίπτωση που η διοίκηση της εταιρείας αδρανή να υποβάλει αίτηση για πτώχευση αν και η εταιρεία έχει περιέλθει σε παύση πληρωμών και στην περίπτωση που η πτώχευση προκλήθηκε από βαριά υπαιτιότητα της διοίκησης. Ευθύνη του CFO για πρόκληση αφερεγγυότητας, που οδηγεί στην πτώχευση της εταιρείας, θεμελιώνεται σε συγκεκριμένες αποφάσεις ή/και πράξεις, όπως ενδεικτικά επιζήμιες για την εταιρεία συμβάσεις, τοκογλυφικά δάνεια, προδήλως εσφαλμένες επενδυτικές επιλογές που οδηγούν στην αδυναμία της εταιρείας να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της έναντι τρίτων.

Αυτό σημαίνει ότι ενδέχεται η διοίκηση της Εταιρείας (μέλη ΔΣ, CEO, CFO κ.λ.π.) να υποχρεούται σε αποζημίωση των εταιρικών πιστωτών, με όλα τα υπαίτια στελέχη να ευθύνονται εις ολόκληρον. Η ευθύνη του CFO στην περίπτωση πτώχευσης της εταιρείας είναι εξωτερική, δηλαδή ευθύνεται έναντι των εταιρικών πιστωτών, οι οποίοι ασκούν τις αξιώσεις τους μέσω του συνδίκου της πτώχευσης. Ωστόσο, δεν αποκλείεται ο CFO να ευθύνεται για την κακή διαχείριση που οδήγησε στην πτώχευση συμπληρωματικά και έναντι της Εταιρείας βάσει του κανόνα του business judgment.

Σημειώνεται ότι ο CFO μπορεί να καλυφθεί έναντι της αστικής του ευθύνης με κάποιο από τα ειδικά προγράμματα ασφάλισης ευθύνης στελεχών διοίκησης. Σε περίπτωση που η εταιρεία κηρυχθεί σε πτώχευση ή η αίτηση για υπαγωγή στην πτώχευση απορριφθεί λόγω ανεπάρκειας της πτωχευτικής περιουσίας, ο CFO έχει και ποινικές ευθύνες (ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή) για χρεοκοπία (δηλαδή παρακώλυση της εκπλήρωσης των εταιρικών υποχρεώσεων έναντι των πιστωτών της εταιρείας ή και άλλες πράξεις που ρητά ο νόμος κατατάσσει στην κατηγορία αυτή), αλλά και για υπαίτια πρόκληση της πτώχευσης. Ποινή φυλάκισης έως δύο ετών και χρηματική ποινή μπορεί να αντιμετωπίσει το στέλεχος που, ενώ η εταιρεία του βρίσκεται σε παύση πληρωμών, ικανοποιεί προνομιακά κάποιον πιστωτή της επιλογής του, με αποτέλεσμα τη μείωση της πτωχευτικής περιουσίας. Επισημαίνεται ότι ο CFO υπέχει ποινική ευθύνη υπό τις παραπάνω προϋποθέσεις όχι λόγω της θέσης του αλλά μόνον αν συνέπραξε προσωπικά στη λήψη ή εκτέλεση της παράνομης απόφασης.

- Υπάρχουν ανώτατα και κατώτατα όρια στα ποσά που επιδικάζονται από τα αρμόδια δικαστήρια ως αποζημίωση;

Στην περίπτωση της προαναφερθείσας ευθύνης του CFO επί πτώχευσης της Εταιρείας, το ύψος της αποζημίωσης που ενδεχομένως δικαιούται κάθε εταιρικός πιστωτής εξαρτάται κάθε φορά από την επίπτωση που έχουν οι υπαίτιες πράξεις του στην εταιρική περιουσία. Η ζημία του εταιρικού δανειστή υπολογίζεται σύμφωνα με το ποσό κατά το οποίο δεν ικανοποιήθηκαν οι απαιτήσεις του έναντι της Εταιρείας, είτε λόγω καθυστέρησης κήρυξης της πτώχευσης, είτε συγκριτικά με το ποσό που θα ελάμβανε ο εν λόγω δανειστής αν η εταιρεία δεν οδηγείτο στην πτώχευση.

- Διαφοροποιείται η κατά τα ανωτέρω ευθύνη του CFO στην περίπτωση που εργάζεται σε εταιρεία η οποία εδρεύει στο εξωτερικό αλλά δραστηριοποιείται στην Ελλάδα, π.χ. CFO αλλοδαπής Εταιρείας απασχολούμενος σε θέματα ελληνικής θυγατρικής;

Σε περίπτωση πτώχευσης θυγατρικής εταιρείας, της οποίας η μητρική εδρεύει στο εξωτερικό, η κυρίαρχη σύγχρονη τάση είναι ότι τόσο η αστική όσο και η ποινική ευθύνη του CFO, ο οποίος εργάζεται στη μητρική εταιρεία αλλά λαμβάνει και αποφάσεις που αφορούν στη θυγατρική, θεμελιώνονται σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο και όχι βάσει του δικαίου του κράτους έδρας της εταιρείας στην οποία απασχολείται.

- Μπορεί να λειτουργήσει θετικά και προς συμφέρον αμφοτέρων ο θεσμός της διαμεσολάβησης και πώς επιμερίζονται τα διαδικαστικά έξοδα μεταξύ των μερών;

Αρχικά, ξεκαθαρίζεται ότι ο θεσμός της διαμεσολάβησης μπορεί να συμβάλλει μόνο στην εξωδικαστική επίλυση των διαφορών που απορρέουν από την αστική ευθύνη της διοίκησης και δεν αφορά την ποινική τους ευθύνη. Βάσει της νομοθεσίας για τη διαμεσολάβηση, τα μέρη ευθύνονται κατ' ισομοιρία για την αμοιβή του διαμεσολαβητή αλλά δεν αποκλείεται διαφορετική μεταξύ τους κατανομή των εξόδων. Εξυπακούεται πως κάθε πλευρά βαρύνεται με τα έξοδα του πληρεξούσιου δικηγόρου της.

- Αναμένετε να προστεθεί ή να τροποποιηθεί κάτι στην ισχύουσα νομοθεσία;

Μετά τις πρόσφατες νομοθετικές τομές, ιδίως ως προς την επέκταση της ευθύνης και στα εκτός Διοικητικού Συμβουλίου στελέχη, που ασκούν διοικητικές αρμοδιότητες και τον κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης, η Ελλάδα ακολούθησε γενικά τις τάσεις που επικρατούσαν ήδη στο εξωτερικό. Είναι βέβαιο ότι το επόμενο διάστημα θα δοκιμαστεί η αποτελεσματικότητα των πρόσφατων παρεμβάσεων, που δεν θεωρήθηκαν εξαρχής ιδιαίτερος δραστικές, και ενδεχομένως να επισπευσθούν με αυτόν τον τρόπο νέες εξελίξεις.